

Prawda rozumu czy prawda serca?

PRZESŁANIE
ZBRODNI I KARY

Świadek deprawacji upokarzanych i maltretowanych (Część II, Rozdział 6).

Skrajna bieda. Strach o los matki i siostry. (Część I, rozdz. 1)

Duma, chęć sprawdzenia siebie: „Czy jestem drżącym stworzeniem, czy mam prawo ...” (Część V, rozdz. 4)
„... zezwolenie na krew przez sumienie”

Zwyczajni (niscy, prymitywni, podludzie)

Niezwykli, wybitni (właściwi ludzie)

LUDZIE

Teoria silnej osobowości (Część III, Rozdział 5)

Spotkanie z Lizawietą (część I, rozdział 5)

Rozmowa studenta i oficera w tawernie (Część I, rozdział 6).

Wydarzenia

↑ ZBRODNIA ↑

↓ KARA ↓

Samotność, wyobcowanie od ludzi:

Na posterunku policji (Część II, rozdz. 1)

Na Nikołajewskim moście ((Część II, rozdz. 2)

W trakcie spotkania z matka i Siostra (Część II, rozdz.7)

Część III, rozdz. 6

„... Nie zabiłem człowieka, zabiłem zasadę!... Ale żeby coś przekroczyć nie przekroczyłem ...

Walka o duszę

Po spotkaniu z kupcem (Część III, Rozdział 6)

Rozmowa z Sonią (Część V, rozdział 4)

Przed pojawieniem się z wyznaniem (Część VI, Rozdział 7)

Dlaczego zabija?

- Pieniądze (sytuacja życiowa i upokorzenie).
- Przekonanie o nieprzydatności lichwiarki („ludzkiej wszy”).
- Teoria (artykuł o dwóch kategoriach ludzi: zwykłych i niezwykłych. Pierwsi – biologiczne przetrwanie gatunku, drudzy – postęp, prawo do przekraczania granic, również moralnych, w imię wielkich zmian).
- Eksperyment (dowód - jednostka niezwykła pozbawiona wyrzutów sumienia). I ...

Jak zabija?

- Premedytacja – planowanie (1 – Alony Iwanowny, nie 2 - Lizawiety).
- Potem panika (rabunek kosztowności, majaki, gorączka, omdlenie na posterunku policji, ukrycie dowodów w przypadkowym podwórzu pod kamieniem, 3 dni nieprzytomny, odebranie zastawionego zegarka u sędziego śledczego Porfirego Pietrowicza).

Co dalej?

- 3 rozmowy Rodiona z sędzią śledczym – udowodnienie winy metodą logicznej dedukcji.
- Rozmowy z Sonią.
- Zgłoszenie się na policję, proces i 8-letnia katorga (okoliczności łagodzące – dobrowolne przyznanie się do zbrodni, szczegółowe wyjaśnienia, niezrobienie użytku ze zrabowanych przedmiotów, „przejściowe zaćmienie umysłu”, dawne szlachetne czyny), bliskość Soni.
- Duchowa przemiana – od zranionej dumy do miłości i „przyszłego zmartwychwstania”.

19 PORTRET PSYCHOLOGICZNY RASKOLNIKOWA

przyznanie się do winy pod wpływem Soni i jej ewangelicznej miłości; odnalezienie w historii Łazarza podobieństwa do siebie i nadziei na zmartwychwstanie w sensie duchowym; zrozumienie, że w cierpieniu jest idea, ostateczne oczyszczenie we śnie – ostatni sen Raskolnikowa

Argumenty przemawiające za duchowym oczyszczeniem bohatera

obsesja związana z ideą o ludziach właściwych – artykuł o zbrodni, porażka idei w odniesieniu do bohatera – „siebie zabiłem, nie staruchę” – nie czuje wyrzutów sumienia z powodu morderstwa; przekonanie, że zbrodnią było przyznanie się do winy – okazał się tylko „wszą”, przyznał się tylko ze względu na Sonię i jej brak zrozumienia dla jego zabijania w imię idei – nie chciał być osamotniony w swojej porażce, nawet na Syberii, długo nie przyznaje się do winy przed samym sobą

Argumenty przeczące duchowemu oczyszczeniu bohatera

introwertyk, samotnik, człowiek wyalienowany, wyobcowany ze społeczeństwa, ekscentryk, racjonalista a jednocześnie często działający irracjonalnie, indywidualista, idealista, skrajny immoralista, człowiek wrażliwy, jednocześnie chwiejny emocjonalnie i psychicznie, pełen sprzeczności, skłonny do: hipochondrii, stanów depresyjno- -maniakalnych, choroby psychicznej

Wpływ różnych teorii filozoficznych na koncepcję Raskolnikowa

Kant:

Postępuj tak, żeby maksyma twej woli zawsze mogła być uważana zarazem za zasadę powszechnego prawodawstwa.

Dla Kanta zasada ta związana ściśle z powszechnym dobrem, miała treści etyczne, dla Rodiona rozum jest moralnie obojętny, tworzy prawa słuszne, kontroluje ich użyteczność społeczną, ustala hierarchie. Ludzie zatem powinni podporządkować się uwolnionemu od dobra i zła rozumowi.

Hegel:

Człowiek wielki może na swej drodze zniszczyć nie jeden piękny kwiat... oczywiście w imię sprawiedliwości dziejowej.

Ale przecież za Raskolnikowem nie stoi historia, nie ma on również charyzmy Napoleona, a zabicie lichwiarki nie zmieni oblicza świata.

Stirner:

Romantyczny filozof, który wierzył w silne indywiduum, a zbrodnię uważał za duszę wolności,

Bohater Dostojewskiego nie tworzy przecież apoteozy zbrodni, interesuje go bardziej prawo, wedle którego człowiek porządkuje swoje czyny i kieruje swoim działaniem.

Feuerbach:

Prorokował, że gdy ludzie pojmą, iż cechy przypisane Bogu najbardziej właściwe są ich naturze, rozpocznie się nowy etap w dziejach świata. Rozum stworzy lepsze prawa, a miłość rozwiąże wszelkie konflikty, gdy tylko człowiek zrozumie, że nie ma żadnego Boga - homo homini deus...

Raskolnikow uwierzył we własne bóstwo, wystąpił przeciw świętości ludzkiego życia, dokonał transgresji, lecz nic dzięki temu nie zyskał. Ten filozoficzny dialog umieszcza czyn Raskolnikowa w szerokim kontekście rozwoju i wszelakich manowców światopoglądu racjonalistycznego, każe przyjrzeć się konsekwencjom i skutkom takiego myślenia, które nie uznaje wiary i porządku serca.

Dostojewski wobec teorii zbrodni Raskolnikowa

- Dostojewski piętnuje ten problem również poprzez kreacje lustrzanych odbić głównego bohatera- Swidrygajłowa i Łużyna. Swidrygajłow, podobnie jak Raskolnikow, działa poza dobrem i złem. Swych nikczemności, perwersji jednak nie ocenia, nie potępia, jest nihilistą, cynikiem, który odbiera sobie życie, by uciec przed pustką egzystencji. To przecież też jakieś wykoślawione, spotworniałe wcielenie głoszonych przez Rodiona człowieka właściwego.
- Podobnie myślenie Łużyna (egoisty, skupiającego się na własnych interesach i uprzedmiotawiającego innych) doprowadzone do skrajności mogłoby oznaczać realizację teorii Raskolnikowa. Jak rozstrzyga spór światopoglądowy Dostojewski, czy pozwala mu wybrzmieć w polifonicznym chórze? Ostateczna odpowiedź na powyższe pytanie kryje się w Epilogu.
- Dostojewski pokazuje, że człowiek kierując się wyłącznie rozumem może stać się bałwochwalcą samego siebie. Pokazuje wyższość prawdy wiary i serca nad prawdą rozumu, który prowadzi człowieka na manowce, ku złu i grzechowi. Oddanie się oczyszczającej wierze i miłości może odrodzić człowieka, czyni to mistyczna siła Boga, która jest łaską dla każdego grzesznika, o ile przyjmie karę i odkupi się przez cierpienie.
- Dostojewski zwraca uwagę nad nadzwyczajną moc miłości, która może uratować nawet zbrodniarza i odmienić jego życie.
- Autor podkreśla, że żaden cel, nawet najbardziej wzniosły, nie może być uzasadnieniem dla zbrodni, która zawsze jest złem (cel nie uświęca środków). Zbrodniarz zabija nie tylko swą ofiarę, ale i samego siebie.

Charakterystyka śledczego

Porfiry Pietrowicz - sędzia śledczy policji petersburskiej, znakomity psycholog, wprawnie manipulujący psychiką podejrzanego o zabójstwo Raskolnikowa. Porfiry jest trzydziestopięcioletnim mężczyzną małego wzrostu, tęgawym, gładko ogolonym, z pulchną i pozornie dobrotliwą twarzą, w której jednak zwracają uwagę oczy "o ciekłym, wodnistym połysku". Już w pierwszej rozmowie z Raskolnikowem okazuje się niebezpiecznym przeciwnikiem: żywo reaguje na każde wypowiedane słowo, potrafi usypiać czujność indagowanego i wyciąga dalekosiężne wnioski z zachowania rozmówcy i sposobu jego wystąpienia. udaje mu się np. zachwiać pozornym spokojem Raskolnikowa i sprowokować jego wzburzenie. Umiejętnie nawiązuje do artykułu Raskolnikowa O zbrodni. Ponieważ nie dysponuje niepodważalnymi dowodami jego zbrodni, a także odczuwa coś w rodzaju szacunku i sympatii dla intelektu i osobowości swojej ofiary, usilnie próbuje uzyskać przyznanie się winowajcy. Prowadzi więc konsekwentnie swoją subtelną i ocierającą się o dobre aktorstwo grę psychologiczną. Niby przypadkiem konfrontuje Raskolnikowa z malarzem Mikołajem przyznającym się do zabójstwa, by wyzwolić w rzeczywistym sprawcy odruch ratowania niewinnego przed oskarżeniem. Na koniec Porfiry sam odwiedza Raskolnikowa w jego izdebce i przedstawia mu kolejne stadia i meandry żmudnego procesu osaczania podejrzanego. Prezentuje też swoją trafną psychologiczną analizę pobudek zbrodniczego czynu i otwarcie stwierdza: "Pan zabił". Proponuje Raskolnikowowi przyznanie się do winy dla zachowania resztek godności i z potrzeby ekspiacyjnego "przyjęcia cierpienia" - jego postawa odnosi zamierzony skutek.

14 RASKOLNIKOW A SWIDRYGAJŁÓW

"W panu jest coś podobnego do mnie"

Rodion Raskonikow	Arkadiusz Swidrygajłow
jego nazwisko oznacza odszczepieńca, kogoś żyjącego na uboczu, obcego	jego nazwisko ma etymologię obcą (prawdopodobnie ma litewską genealogię)
popęlnia zbrodnię przewartościowując swoją moralność	popęlnia zbrodnie wielokrotnie, odrzucając moralność
twierdzi, że nie wierzy w życie wieczne, jest ateistą	deprecjonuje wieczność, przedstawia ją jako "wiejską łąźnię, zakopconą- a we wszystkich kątach pajaki"
chce z litości wziąć ślub z córką gospodyni	żeni się z Marfą Pietrowną, nie darząc jej uczuciem
niemal targnął się na swoje życie	ginie od samobójczego strzału w głowę

Los Swidrygajłowa może być interpretowany jako przykład niedokonanego losu Rodiona. Zbrodnie Arkadiusza (Raskolnikow też pieczołowicie planuje zabójstwo) są niemal doskonałe- nic mu nie udowodniono, zatem niczego nie można mu zarzucić. To zło, które nigdy nie zostało ukarane. Gdyby Rodion nie spotkał w swoim życiu ludzi, którzy wskazali mu drogę odkupienia (Sonia, Porfiry Pietrowicz), doszedłby do samego kresu. Swidrygajłow to swoisty sobowtór Rodiona, jego alternatywny straszny los.

18 IDEA DUALIZMU W POWIEŚCI

Ogromną rolę w ujawnianiu teorii i charakteru Raskolnikowa odgrywają tak zwani „bohaterowie-bliźniacy”. Jest ich wielu w powieści, ale najważniejszymi są Łużyn i Swidrygajłow. Dzięki tym postaciom, teoria Raskolnikowa z powieści "Zbrodnia i kara" zostaje odrzucona.

Kryteria	Łużyn	Swidrygajłow	Raskolnikow
Teoria	Musisz żyć dla siebie, "kochaj siebie samego"	Człowiek ma wszystko	Silna osobowość może działać tak, jak mu się podoba. Słabe (stworzenia drżą) - to tylko siła robocza
Działania	Pragnie poślubić Dunie, by mieć moc	Molestował Dunie, doprowadził do samobójstwa sługę, molestowana dziewczynka słyszy wyznanie Raskolnikowa	Zabija staruszkę i jej siostrę
	Przesyłanie fałszywych oskarżeń przeciwko Soni	Dał pieniądze sierotom Marmaladowym	Pomaga Marmeladowowi, ratuje dzieci przed ogniem
		Popęlnia samobójstwo	Świadomy przestępstwa

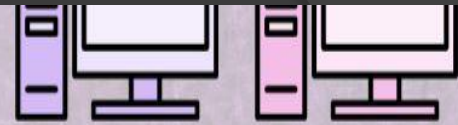
Tabela pokazuje, że najbardziej grzeszny ze wszystkich trzech jest Łużyn, ponieważ nie rozpoznał swoich grzechów, nie zrobił ani jednego dobrego uczynku. Swidrygajłowowi, przed śmiercią, udało się wszystko naprawić jednym dobrym uczynkiem. Raskolnikow nienawidzi ich i pogardza nimi, ponieważ widzi swoje podobieństwo do nich. Wszyscy trzej mają obsesję na punkcie nieludzkich teorii, wszyscy trzej są grzeszni. Najbardziej przemyślana jest teoria Raskolnikowa z powieści "Zbrodnia i kara" (potwierdzają to cytaty bohatera). Cynicznie nazywa staruszkę "wszą", mówi, że chciał zostać Napoleonem. Wszystko, co dzieje się w powieści, temu zaprzecza. Nawet samo zachowanie bohatera. Szczególną rolę w powieści odgrywają również sny Raskolnikowa, zwłaszcza ostatni sen, przez który staje się jasne, jak zgubna jest teoria Raskolnikowa

Przeczytaj artykuł i napisz streszczenie

<https://www.klasykaliteraturyifilmu.pl/2017/08/11/zbrodnia-i-kara-powiesc-filozoficzna/>

03 LITERACCY ZBRODNIARZE

Literatura europejska ukazywała człowieka naznaczonego Kainowym piętnem za pomocą różnych konwencji literackich (np. szekspirowskiej, romantycznej), rozmaicie motywując jego czyny. Ze względu na to można wyróżnić typy postaci zbrodniarzy:

- buntowników podważających boski porządek świata
- buntowników przeciwko władzy ziemskiej, porządkowi społecznemu, obyczajom, niepodważających jednak boskich praw i wyroków
- ofiary poddane ciśnieniu mechanizmów społecznych
- istoty słabe, zniewolone przez fatum lub ulegające własnym namiętnościom

Wybierz z tradycji literackiej bohaterów, którzy odpowiadają powyższej klasyfikacji i scharakteryzuj ich, stawiając pytanie Dostojowskiego: "Co to za ludzie?"

